

Geloven is niet genoeg

In zekere zin verschilt het boeddhisme niet fundamenteel van andere religies, wereldreligies en spirituele tradities. Ook de Boeddha wijst op het feit dat er dat is wat groter is dan onszelf. Zo zegt hij in [een van] de Udanaverzen:

“Monniken, er is dat wat ongeboren is, niet gemaakt, niet samengesteld. En omdat dat er is, is er een bevrijding mogelijk van dat hier wat geboren is, gemaakt en samengesteld.”

Dit maakt boeddhisme zonder meer een religieuze traditie in dat het verwijst naar iets dat voorbij het materiële ligt, voorbij al die dingen die vorm hebben, een begin hebben, gemaakt zijn, samengesteld zijn. Er is het Ongeborene, Ongemaakte, Niet-samengestelde. Het boeddhisme geeft daar niet echt een naam aan en de namen die het eraan geeft, geven ons weinig houvast, zoals De Leegte, de Boeddhanatuur, het Ongeborene.

Waar boeddhisme wel verschilt van andere religies is dat alleen maar het aannemen van deze uitspraak, het geloven hierin, het vertrouwen hierop, niet genoeg is. Want in zichzelf brengt dat geloof geen fundamentele verandering teweeg in hoe we ons leven leiden. Het bevrijdt ons niet van lijden. Het bevrijdt ons niet van de impulsen die zo nu en dan opkomen. De impulsen van – zoals het in het boeddhisme wordt samengevat – haat en hebzucht. Maar je kan dit natuurlijk uitbreiden met de impulsen van jaloezie, van angst, van ongeduld.

Om de Boeddha's uitspraak werkelijk voor onszelf te verwezenlijken en te ervaren dat ons wezen fundamenteel vrij is van lijden, fundamenteel in vrede is en een diepe vreugde kent, zullen we wat met die impulsen moeten doen. En het is voor die reden dat de 12de-eeuwse Chinese Zenmeester Hongzhi dan ook schrijft in één van zijn oefeninstructies:

“Alle neigingen die tot vaste gewoontes zijn geworden moet je zuiveren, genezen, opruimen. Dan kun je je vestigen in de helder cirkel van licht. Pure leegte bevat geen beelden, ware eigenheid is nergens van afhankelijk.”

“Dan kun je je vestigen in de heldere cirkel van licht.” Dat is niet een magische cirkel maar een verwijzing naar jouzelf, jouw diepste zelf. Jouw zelf dat vrijgemaakt is van die neigingen en impulsen om onheilzaam te denken, te spreken en te handelen. Het wordt karma genoemd in het boeddhisme. Het wordt soms vergeleken met stof dat de spiegel bedekt. Wanneer we de stof verwijderen is het duidelijk dat onze Ware Natuur helder is, reflecterend, lichtend en verlichtend.

Dus we moeten aan de slag. En dat doen we onder andere in de meditatie. Want hoe ruimen we al die neigingen op, die vaste gewoonten? Door wanneer ze opkomen niet mee te bewegen of weerstand te bieden. Want wanneer we dat doen geven we ze subtiel energie waardoor ze blijven voortbestaan. We verzachten, we ontspannen, we worden vriendelijk terwijl ze aanwezig zijn. Want ze zijn fundamenteel helemaal niet slecht. Die neigingen zijn jouw neigingen, die gewoonten zijn jouw gewoonten. Ze zijn een deel van jou. Dus het is het

integreeren en het tot rust laten komen van dat deel van jou wat nog in onrust is, wat nog in beweging is en niet kan rusten in zichzelf.

“Pure leegte bevat geen beelden, ware eigenheid is nergens van afhankelijk.” Jouw Ware Zelf is nergens van afhankelijk, het is totaal vrij. Dus in deze meditatie zijn we niet bezig het beeld wat we van onszelf hebben te optimaliseren, te vervolmaken. In zekere zin is het, zoals de Deense filosoof Kierkegaard zegt, het zelf dat waarlijk zichzelf durft te zijn. Niet een gecreëerd zelf, maar een zelf zoals het werkelijk is.

Wanneer we werkelijk samenvallen met onszelf, blijkt dat zelf van ons nergens van afhankelijk. Het is leeg van vorm. Het is dat wat ongeborn is, niet gemaakt, niet samengesteld. Het is de bevrijding van de hechting van wat geboren is, gemaakt, samengesteld. Het is het nirvana-aspect van onszelf. Maar tot aan die tijd, oefen met wat tot vaste gewoonte is geworden, de neigingen die er zijn om dat zelf steeds weer te verliezen in de omstandigheden die zich elk moment voordoen.

* * * * *

Eerw. Baldwin Schreurs
Zondag 29 september 2024